

infecto ita morum censor et Latinorum sophus Seneca libro de Tranquillitate animi, capite tertio, graviter pronuntiabat: «In hac tam insanâ hominum ambitione, tot calumniatoribus in deterius recta torquentibus, parùm tuta simplicitas est. Nec crediderim leviores esse hodiernam hominum ambitionem, ut mitiores de proximis cogitationes habeant; imò verò quò ipsi in peccata prioribus in dies sunt, eò ad actiones aliorum sinistrè ac temerario iudicio interpretandas procliviores feruntur, sive quia virtutem alienam quasi delictorum suorum exporationem aversantur, sive quia ipsi vitis dediti ex suo animo omnes æstimant, et proprio pede metiuntur; sive denique quia aliorum vituperationem suam esse laudem arbitrantur. Sic Pharisei invidi, ne Christi miraculis convincerentur, ipsum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere demonia facitabant, Luc. 11, 15; erant quippe filii Satanae illius qui Jobi erga Deum officia non sine pretio benigna, sed mercede conducta esse petulantur criminabantur. Unde subdit:

VERS. 10. — NONNE TU VALLASTI EUM (1), AC DOMEN EJUS, UNIVERSAMQUE SUBSTANTIAM PER CIRCUITUM, OPERIBUS MANUM EJUS BENEDIXISTI, ET POSSESSIO EJUS CREVIT (2) IN TERRA? Maltiosè prorsùs dæmon hic confirmat nititur quod præcedenti versu paulò ante objecerat, nempe Jobum minime gratis aut animo ingenio ac liberali, sed lucri causâ ad instar mercenarii condicio quasi pretio Deum colere ac venerari; quapropter singularia quadam Dei erga Jobum beneficia commemorat, quibus quodammodo ejus operam emisse aut condaxisse videretur. Quod dum agit, tam Deo quam Jobo plurimum detrahit: Deo quidem, quasi nullus veros ac sinceros, sed factos duntaxat et mercenarios amicos habere; Jobo autem, quòd non virtutem coleret, sed mercaturam exerceeret. Perfecta enim virtus et ratio postulat, ut Deum propter se, non tam compendii nostri quàm ipsiusmet bonitatis et præstantiæ causâ observemus. Cæterùm elegantius admodum metaphorâ fatetur Satan se nihil adversus Jobum

(1) Jam subiecit Satanæ, quemam sint, propter quæ Jobus serviat Deo, beneficia nimirum divina, quæ hic invidiosissimè commemorat. *וַיְבָרֶךְ שָׂטָן בְּיָדוֹ* *sepsisti* (conl. verbum Of. 2, 8, et simile infra, 5, 25, necnon nomen *כִּשְׁבָה* cum *וַיְבָרֶךְ*, *maceriâ*, junctum Isa. 5, 5, circa eum (ut Thren. 5, 7, *וַיְבָרֶךְ* *וַיְבָרֶךְ*, *sepsit circum me*), inaccesso quasi munimento obseptum eum protegis. Chaldaeus: *Verbo tuo protexisti circa eum*. Syrus: *Tu obtaxisti manum tuam super eum*. Quod Arabicus interpretè bene sic reddidit: *Tu castodisti eum manu tua*. A circuitu, circumquaque. Syrus et Arabs, *in omni loco*. Pendet adhuc à verbo *כִּשְׁבָה* *וַיְבָרֶךְ*, *opus manuum ejus*, id est, omnia ejus negotia, ut Deut. 2, 7, Aggei 2, 14. (Rosenmuller.)

(2) *וַיִּצְרַח* *Prorupit*, id est, immensum excrevit et auctum ita est, ut quasi intra septa contineri non possit. Metaphora ducta ab aquis et fluvii, obicem perfringentibus et latè effusis: vid. 2 Sam. 5, 20, *ruptura aquarum*. De multitudine longè latèque sese diffundente nostrum verbum usurpat quoque Genes. 28, 14, 50, 15; Exod. 4, 12. Alexandrinus: *καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐβόησαν ἐπὶ τῷ γῆν*. Vulgata vetus: *Et pecora ejus multa fecisti super terram*. Hieronymus: *Et possessio illius crevit in terrâ*. Chaldaeus: *Et possessiones ejus creverunt in terrâ*. (Rosenmuller.)

prævalere unquam potuisse, eò quòd singulari Dei protectione tanquam vallo quodam validissimo circumdaretur: *Vallasti*, inquit, *eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum*. Quasi dicat: Tam firmo et potenti presidio ipsum et bona ejus eùm interna tùm externa munivisti, et in circuitu undique quasi muro quodam adamantino cinxisti, ut omnis ad ipsum tentandum et oppugnandum aditus mihi hactenus planè fuerit oclusus. Deum enim electis suis murum, et quidem adamantinum igneumque, existere sacri vates divinitus illuminati testantur, ac in primis Amos 7, 7: *Ecce*, inquit, *Dominus stabat super murum litum*, quod Septuaginta significantius reddunt, *super murum adamantinum*. Non modò velut moenia ex adamante se hostibus objicit, verùm ipse in excubiis agit, et in manu ejus *adamans*, hoc est, clypeus adamantinus gladiusque. Arma omnia ex adamante, ut divini presidii robur vimque circumstantem intelligamus. Hic etiam spectat quod Zachariæ ore Deus ipse pronuntiat, c. 2, v. 5: *Ego ero, ait Dominus, murus ignis in circuitu, et in gloriâ ero in medio ejus*. Quid igitur mirum si Job tutus omninò erat, quem adamantinus et igneus hic murus tegebat et custodierat? Circueurat, ut ipse fatetur Satan, tanquam leo rugiens lupusque famelicus terram universam, quærens cibum aliquem electum, quo jejuni animi rabiem explet; ubi autem ad Jobum, quem laeibus suis jam pridem destitârat, pervenisset, adamantinum igneumque divina protectionis murum sibi objectum vidit. Si oppugnare Jobum vellet, per medios ignes gradientum erat, quorum aestu immenso afflatur, et irriti conatus ejus in fumum et cinerem abibant. Dum ergo Satan frustra Jobum circueiret et circumsonaret, ipse Deus in gloriâ erat in medio ejus, reddens piam animam tranquillam, gloriosam, victicem, triumphantem. Hoc igitur est quod Satan apud Deum gravissimè conqueritur, nempe Jobum tò undique cœlestium juxta ac terrenis præventum ac repletum esse benedictionibus, tanquæ firmo divini presidii vallo circumdari, ut nullum unquam hactenus accessum ad tentandum ipsum aut oppugnandum invenire poterit.

Verùm hic non levis occurrit dubitatio, quomodò videlicet Satan conqueratur divitias et terrenarum rerum abundantiam obstaculo sibi ac impedimento fuisse, quominus Jobum hactenus oppugnare valisset, cum per se aliis maximum ad homines ad quævis vitia et peccata pertrahendos adjumentum et momentum afferre viderentur, utpote quæ facilem ad omne scelus viam sternant, et voluptatibus concupiscentiis quæ fontem ac pabulum vitiarum ministrant? *Nam qui voluit divites fieri*, inquit Apostolus, 1 Tim. 6, *incidunt in tentationem et laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem*. Et Veritas ipsa dicit, Matth. 19, 25: *Quia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum*. Item alio loco divitias spinis confert, quæ semen verbi Dei suffocent, dicens, Luc. 8, 14: *Quod autem in spinis*

cecidit, hi sunt qui audierunt, et à sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitæ emites suffocantur, et non referunt fructum. Ecce tibi divitiæ vel ipsiusmet Veritatis testimonio spinæ sunt, ad vulnerandum acutissimæ, et ad perdendas animas apertissima Satanae instrumenta; cur ergo conqueritur eas sibi ad tentandum Jobum fuisse impedimento? Expende tantum ejus verba, quibus maximam inesse emphasim fatetur Pineda, et facilem invenies hujus dubii solutionem: *Vallasti*, inquit, *eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum*. Utique non in corde, non intimis præcordiis infixæ hærebant divitiæ; sed exterius pro vallo ac sepimento serviebant, et sic ipsum muniebant. Non intima fedabant aut læcinabant, sed exteriora coronabant, ac tali vallo circumcingebant, quò nulla bellua quantumvis ferox perirumpere aut transilire ullo modo potuisset. Hic fecit illud D. Augustini in Psal. 105, concione 4, dicens: *Repletus est tentator, observatum est caput ejus, penetrare non potuit ad cor; muratum civitatem forinsecus oppugnavit, sed non exynquavit*. Jam, ut opinor, aliquo modo capis mysterium; sed hoc ut plenius intelligas, velim illud quod in spinis manifestissimum est oculis notes, quemadmodum videlicet spinæ, si in interiori arca frumento frugibusque permixtæ nascantur et crescant, ipsamet aream turpissimè fedant, et universa semina suffocant; at si non ipsis aræ visceribus excipiuntur, sed deforis duntaxat illi circumponantur, ita ut eam undique cingant et coronent; tantum abest ut aream tunc ullo modo deturpent, aut frugibus offendant, ipsammet maximo tunc illi sint emolumento atque ornamento, dum pro vallo et sepimento servantur, quæ aream ipsam muniant, et semenem tutam ac fecundam conservent. Pari modo ac ratione spinosæ divitiæ si intimis radices agant præcordiis, et in ipsomet animi sinu anxius vitæ hujus sollicitudinibus et curis foveantur, venena sunt presentissima, pestesque animorum nostrorum depopulatricæ, quæ quibuslibet spinis nocentibus ac tracentibus divini verbi semen in nobis penitus suffocent dissipentque; at si corde nequaquam excipiuntur, nec affectus illis ad hærescat, sed ad Dei gloriam, et in pauperum ac eorum subsidium prudenter impendantur, tunc simul ornamento sunt ac munimento non secus atque agris sepes validissimæ, quas nulla unquam bellua noctura transiliet. Ex dictis facile colliges propositi dubii solutionem, et simul intelliges, cur divitiæ, quæ loqui esse solent pedibus insipientium, S. Jobo (utpote sapientii) minime nocuerint, sed potius profuerint, juxta illud Ecclesiastæ 7, 12: *Utilior est sapientia cum divitiis, et magis prædest inventibus solem*. Ut autem discas quonam pacto sapientia sibi utilis reddat divitias, ac facere possit ut res alioquin adè exitialis proficere fiant ac salutare, audi Salomonem in Proverbiis dicentem, c. 14, v. 24: *Coronæ sapientum divitiæ eorum*, id est, opes et facultates sapientibus coronas immarcescibiles pariunt, quia dum eas pauperibus distribuunt, ex iis æternæ sibi ipsis gloriæ corollas plectunt. Non ergo malæ sunt divitiæ, ut fanatici quidam hæ-

retici olim docuerunt, sed mala et pestifera est earum cupiditas, quæ in avaro corde oritur, et suffocat semenem Dei. Si enim omnis inordinatus divitiarum affectus abest, nec ipse cordis intus thesaurizetur, neque in arca occultentur, sed in pauperes prudenter ac liberaliter erogentur, nequaquam nocitura, sed plurimas in omnem partem possessori suo allaturæ sunt commoditates, eique in hac vitâ contra malos omnes incursum munimento, et in futuro seculo erunt sempiternæ felicitatis coronamento. Quomobrem Apostolus supra citatus non dixit divites incidere in tentationem et laqueum diaboli, sed eos qui divites fieri volunt, hoc est, qui cordi infixum habent amorem divitiarum, de quibus Ecclesiasticus ait, c. 10, v. 10: *Nihil est iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim et animam suam venalem habet, quoniam in vitâ suâ projecit intima sua*. Cave igitur tibi, ne intima tua possideat cupiditas divitiarum: dum enim hæc intima cordis tui tenet, nullum bonum inde non projicit; nullum malum tibi non parit. Verùm ubi de cordis intima non cupiditati immolatur, sed soli Deo consecratur, divitiæ nequaquam obsunt, sed multas afferunt utilitates, quemadmodum Ecclesiasticus ait, c. 5, v. 18, *e omni homini, cui dedit Deus divitias atque substantiam, potestatemque ei tribuit, ut comedat ex eis, et fruatur parte suâ, et letetur de labore suo, hoc est donum Dei. Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quòd Deus occupet delicias cor ejus. Ecce tibi hominem providentem Dei beneficio honorum omnium copiam circumfluentem, et ad invidiam usque opulentum; qui tamen nulla penitus sollicitate et arumosa vitæ spicula sentit, nec ullum unquam meminit mœstitudinis aut animi anxietatis. Hoc enim indicant ista verba: *Non recordabitur dierum vitæ suæ*, in oppositionem istius divitis avari, qui insomnem ducens noctem aiebat, Luc. 12, 17: *Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, et majora faciam, et illic congregabo omnia quæ nata sunt mihi, et bona mea; et dicam anime meæ: Anima, habes multa bona posita in annis plurimis, etc. Confer modò divitem cum divite, et quanta inter illos intercedat differentia evidentè cognosce. Hic de numero annorum vitæ suæ, quibus bona, quæ reposita habebat plurima, sufficere possint, deque horreis cum destruentis tùm instaurantis totus anxius et sollicitus, nullam neque diè neque noctis quietis partem capiebat; ille verò è contra omnis expertus sollicitudinis, omnique curâ vacans, nihil de horreis, nihil de sartis tectis aliisve rebus sollicitus præ exerantibus animi tranquillitate nullus penitus sentit molestias, et vix recordatur dierum vitæ suæ. Cur igitur dum alter ita curis angitur, ut inter illas pereat, hic è diverso nulla divitiarum detrimento pertimescit? Causam veram dat Ecclesiasticus: *Et quòd Deus occupet delicias cor ejus*. Scilicet non divitiæ, sed Deus cor ejus occupabat, et idcirco nullam sollicitudinem, nullam animi molestiam aut perturbationem, etiam inter divitias, patiebatur; sed summâ mentis tranquillitate, summâque lætitiâ et jugi gaudio perfruebatur. Felix omninò ille enjus præ-**

cordia Deus occupat? siquidem hinc etiam immense divitiæ aurique ingens copia non ad beatitudinem aut interitum, sed ad summam felicitatem animique beatitudinem conducunt. Cùm itaque diabolus non ignoreret, quantum divitiæ viro sapienti ad virtutes maximas subsidium afferrent, hoc imprimis satagebat, ut tanto presidio Jobum spoliaret, quò facilis ipsam in malevolentiam impelleret. Quapropter ad Deum ait :

VERS. 11. — SED EXTENDE PAULCULUM MANU TUAM (1), ET TANGE (2) CUNCTA QUE POSSIDET. Videbat inimicus Satan nihil unquam rebus rationibusque Jobi hæcenus adversum aut contrarium accidisse, sed ex voto, vel potius supra votum ita illi prospere fluxisse omnia, ut ad beatitudinem et plenam hujus vite felicitatem nihil amplius desiderari posse videretur. Beneficentia enim magnificentissimi Numinis manus ad benedicens semper extensa prævenerat eum in beneficiis dulcedinis, et plenum tam spiritualium gratiarum quam temporalium bonorum copie cornu in ipsum liberalissimè effuderat, nec illum unquam flagellum adversitatis appropinquaverat tabernaculo ejus. Huic ergo tante Jobi in amplissimis divitis sanctitati, tantoperè ab ipso collaudate, invisens diabolus, ut eam quemadmodum antea calumnias fuerat, minime veram ac solidam, nec fucatum duntaxat ac mercenariam fuisse comprobaret, rogat Deum, ut manum suam, quam hæcenus ad benedicens protenderat, modò conversam aliquantisper extendat ad flagella, quibus de illius in verâ religione constanti periculum facta. Felix namque status multa persæpè contigit vitia, quæ prodit ærumosus. *Extende*, inquit, *pauculum manum tuam*. Propriis nimirum manibus non satis fidit, se à Deo petit ut suâ Jobum manu flagellet, quia demonum manus noverat esse infirmas præ divinis, quemadmodum Didymus in Catena Græcâ scilicet observavit dicens: Vide quam veteratorè quàmque simulatè non dicat: Mihi permittite, sed: Tu facito. Imbecillitatis enim suæ probè sibi conscius est; ubi enim magni Dei potentissima vis non adest, prois infirma et imbecillia sunt universa. Ex hæc itaque demonis postulatione manifestè colligitur, ipsum nihil omnino quicquam, nisi permisso Dei, nocere unquam posse, tantumque carnicem esse, qui nemini, nisi de Judicis sententiâ, supplicium aut plagam ullam irrogare valeat. Quod magno viris probis solatio esse debet, quoniam demonem terroremque, qui nullum ipsis, nisi de benignissimi mitissimique Patris eorum voluntate inferre potest detrimentum. Quapropter in Apocalypsi à Deo alligatus dicitur his verbis 20, 2: *Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est*

(1) Phrasim מְדַבֵּר manum emisit in aliquid, h. l. in malum usurpat pro, manum extendit ad laedendum aut percipiendum, ut sapiens, veluti Exod. 5, 20, 9, 15; 1 Sam. 24, 6, 10; 22, 17; Ps. 53, 21.

(Rosenmüller.)

(2) Id est, perde, scilicet, digna improbitate veteratoris Satanae. *Tange*, nempè ad laedendum, ut Gen. 26, 11; simile Ps. 144, 5 et Ps. 103, 15. *Ne tangit christos meos*, synecdoch., generis. (Synops.)

diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille; ubi jure merito in vinculis retineri dicitur, quandoquidem nulli unquam vel in minimo nocere, neque quemquam aggredi, aut invadere, nisi Deo concedente, possit. Idem de omnibus etiam aliis nostris adversariis intelligendum est. Nam nec ulli homines, quantumvis flagitiosi ac malitiosi, detrimentum esse cuiquam possunt, nisi à Deo licentiam quodammodo obtineant. Unde Laban cùm Jacob fugientem persequeretur, Gen. 31, 24, vidit in somnis dicentem sibi Deum: *Cave ne quidquam asperè loquaris contra Jacob*; quæ res non immeritò viris probis in protectione Dei cœli commemorantibus, dùm ab inimicis suis contumelias et injurias patimur, maxime debet esse consolatio. Cùm igitur demon satis sciret, imò exploratum penitus haberet, se nihil omnino, nisi Deo permittente, adversus Jobum unquam prævaliturum, hoc imprimis satagit, et omnibus quibus potest modis flagitat, ut nimirum Deus protectionis suæ manum à Jobi facultatibus nonnihil retrahat dicens: *Extende, pauculum manum tuam, et tange cuncta que possidet*. Ex quibus verbis aperte colligitur, quàm parvi res omnes fluxæ ac caducæ vel ab ipsomet demone estimantur, cùm omnes Jobi divitiæ, quantumvis amplissimæ ac planè regie, sub isto adverbio *pauculum*, comprehendantur: *Extende, inquit, pauculum manum tuam*. Ergone verò illi demoni exiguum quid et pauculum est, cùm regi opulentissimo tot tanteque divitiæ ac deliciae, charissimi præterea filii filisque cum regno ipso, eoque florentissimo, et, quod amplius est, unâ cum salute corporis auferuntur et perduntur? Ita proors, quia nimirum id solum quod ad animam spectat demoni in pretio est; unde quodcumque corporis rerumque damnum externarum, quantum quantum illud sit, nanci floccique facit ac pro nihilo reputat, quemadmodum D. Gregorius lib. 2 Moralium cap. 6, ad hunc locum discretè testatur dicens: *Neque enim Satan facere se aliquid multum putat, nisi cùm in animâ sancti. Quamobrem hoc unice satagebat, ut Jobum tot tantisque afflictionibus ad impatientiam provocaret atque ad blasphemandum Deum impelleret, quod nisi impetraret, cætera omnia pro nihilo ducibat. Atque hoc est quod ait:*

NSI IN FACIEM BENEDIXERIT TIBI (1), id est, nisi palam et coram te impii simul et impudenter blasphemaverit (2); subaudi *disperam*, vel *mentiar*. Hæc

(1) EN si, h. l. est jurantis seque devotissimi formuli solemnè, sic faciat mihi Numen et sic addat, vid. 1 Reg. 20, 10, 25. Conf. Num. 14, 23, Jos. 14, 9, Jerem. 22, 6. Alexandrinus et Vulgatus: *si p̄m, certe*; ut Hebr. 6, 14. *Contra faciem tuam*, quasi in os tuum, non amplius corde tantum sed, abjectè omni Numinis reverentiâ, palam profitebitur, vanum esse. Deo servire, ut illi Malach. 3, 14. Rectè observat A. Schultens, hanc phrasin *contemptum sicuti aliter*, et quasi insultationem in os, coll. infra 21, 51. De בִּרְדָּךְ, *valentiam*, renunciatum est, tibi.

(2) Alii hunc locum aliter exponunt: *Rosenmüller* hic propriè sumitur, et sensus est: Manifestum fiet quod ante tibi benedixerit, non in vèro corde, sed in faciem, sive aperte, vel, ad oculum tantum, (ut illi *supra*)

enim reticentia vitandi mali omnis et religionis causâ fieri solet; quapropter *supra*, id est, *bona omina*, vocatur, in sacris Litteris non infrequens, cùm res odiosæ atque execrabiles honestis vocabulis vestiantur atque occultantur. Ita Didymus hunc locum exponit, in Catena Græcâ, dicens: Verbum adhibuit speciosius, ne Deum verbo asperiore figere videretur. Et Olympiodorus ibidem: Ne, inquit, Scriptura diceret: Blasphemabit, honesto usa vocabulo dixit: *Benedicet*; sicut de Naboth scriptum est 5 Reg. 12, 10: *Benedixit Deum et regem*. Similiter D. Chrysostomus hom. 4 de Patientiâ Job: *Benedixit, inquit, id est, maledixerit*. Et enim Scriptura benedictis maledicta velavit. Quod statim ad morum doctrinam transferens: Et quare, inquit, hæc scripta sunt? Ut tu fidelis discas, cùm alieni mali turpia narraveris, eadem verborum honestate velare, neque honestis turpibus operam præbens, sed turpium locutionem fugiens, juxta illud Apostoli Colos. 3, 9: *Deponite turpem sermonem de ore vestro*. Similiter interpretatur Titelmannus, additque idem contigisse in aliis quoque rebus detestandis, quales sunt morbi graviores ac terribiores, *epidemia* et *apoplexia*; è quibus illam *Dei domum*, hanc *regium moribus* veteres appellabant, non propriis rerum execrabiliū nominibus venterent. Quam interpretationem Pineda quoque noster ad hunc locum sequitur. Nec satis capio, cur nostro Martino Roa lib. 4 singularium Locorum cap. 9, appendice 1, cum hæc communi interpretatione (ut ipse loquitur) minime conveniat, cùm expositio per antiphrasin se contrarium sensum nec insolens sit nec infrequens in Scripturis. Sic etiam Hebræi, juxta hanc loquendi formulam, mala que in adjurationibus imprecabantur imbecant quidem dicentes: *Hæc faciat Deus, et hæc addat*, 1 Reg. 4, 14, non tamen exprimebant, aut nominabant, ne mala fando malè omninerent, ut hinc etiam discamus inter loquendum ab infausis verbis, et molestiam auditori allaturis, abstinere, atque omnem inconvilem et illotum sermonem ab humanis ac seriis colloquiis amputare, juxta illud Pauli Ephesios momentis c. 4, v. 29: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*. In Græco est, *ὡς λέγει, εὐαγγέλιον, ὅτις sermo patris*, hoc est, obsecrans; atque in eâ re tantam religionem adhiberi cupit, ut non modò immunditia omnis et turpitudinis absit à corpore, sed ne nominetur quidem, sicut decet sanctos. Itaque D. Paulus tam verecundos esse cupit in sermone Christianos, quos vocat sanctos, ut ne nominetur quidem ab illis turpitudinis, id est, ut Syrus verit, *obsecrantes*, sermo dicitur impurum. Tertullianus vocat *spurellosum*; S. Hieronymus *sollicitum magnam*; scribens enim contra Helvidium: Apud Christianos, inquit, sollicitissimus magnus est et vilium, et turpe quid narrare.

2et. Eph. 6, 6.) more hypocritarum, Matth. 23, 8, ita ut imago quædam apparuerit, non pondus, obsequi. Dices verbum בִּרְדָּךְ futurum esse. Resp.: Solent Hebræi consuetudinem vel habitum per futurum tempus explicare. (Sanctius.)

At quam ob causam impudens demon, et ad probra audacissimus, non ait *maledixerit*, sed *benedixerit*? Num diabolus quoque comis est et urbanus erga inimicum Numen, nisi forte religiosior vult haberi, ut tuitus feriat; quod artificium nocendi est, et nequitia ingenium? Verùm post tot enumerata in Jobum beneficia noluit dicere *maledixerit* munificum benefactorem, sed *benedixerit*; ne vel infamem ingratitudinem verbo tenus usurparet (sic in speciem vitæ ingratitudinis ignominiam, ut se commendat apud homines); sed specioso vocabulo ledam ingratitudinem nominavit. Quasi vel ipso demone indignum facinus sit, ingratum verbum referre, ac si diabolus declinet rusticitatem hujus vitii, et impudentiam ingratitudinis impudentissimus Satan exhorreat. Tam execrabilis impietas ingratitude est, ut qui grata est execrabilis impietas injuriam judicet verbo tenus ingratitudinis communicare. Et qui nunquam vitii satur est, fastidit hoc vitium, et cui impietas pro coronâ est, ingratitudinem reputat contumeliam, ut pote vitium vel diabolo indecorum.

Plures alias aliorum interpretationes ad hunc locum vide apud Pinedam et Sanctium qui illas accuratè expendunt; quas brevitate causâ non recenseo, ne actum agam, et ut tantò citius quò Satana postulatione Deus responderit intelligamus.

VERS. 12. — DIXIT ERGO DOMINUS AD SATAN: ECCE UNIVERSA QUE HABET IN MANU TUA (1) SUNT; TANTUM IN EUM NE EXTENDAS MANUM TUAM. Petierat præcedenti versu Satan à Deo ut munificam benedictionis suæ manum à Jobo aliquantisper abstraheret, et universa que largâ profusione in ipsum bona contulerat severiori aliquantulum tactu auferret. Et ecce postulatione ejus statim annuit, imò plura quàm petiverat concedit; siquidem non levissimè tantum manum, ut optatæ demon, Jobi bona tetigit, sed illa tanta quanta erant universa ipsimet illè in manus tradidit, ac funditus destruenda concessit, ut videlicet pro more suo postmodum calumniator ille cavere meritò posset, aut ul'o modo præterere, vel levissimè quàm oportebat in Jobi sanctitate probandâ Dei manum extitisse, vel

(1) Id est, in potestate tuâ. TANTUM IN EUM NE, etc. Vide potentiam Satanae limitatam esse. AD EUM, i. e., vel corpus, vel animam, ejus. (Synops.)

Non solè intelliguntur possessiones agrorum et filiorum, etc. Unde Scriptura narrat perios, id est, servos ejus partim gladio hostili percussos, partim igne cœlesti consumptos; imò filios et filias ruinâ domus oppressos. Neque tamen universè Satanae sunt hæc potestate sibi datâ. Nam uxori ejus peperit ad hoc, ut per illam provocaretur ad blasphemiam. Peperit etiam munus malorum, que intulit sancto viro (quos existimandum est de familia ejus fuisse, id est, servos ejus, quia aliorum interitum nuntiantes, dicunt se solos effugisse); peperit, inquam, ad hoc ut essent certi et repentini nuntii malorum, quò sic animus sancti viro de repente perturbatus factus, inclinaretur ad impatientiam et blasphemiam contra Deum. Neque enim semper intus diabolus omni suâ potestate corporatè nocendi sibi permisit, sed sæpè parit in corpore, ut gravius noceret in animâ, velut òmnia cessat à maleficiis maleficiorum interventus, aut signis avertis. (Estius.)

aliquem intervenisse dolum seu fascino, quo bonorum jacturam aut corporis cruciatus perpeti quidem visus esset, reipsa tamen neque in corpore plagam ullam, neque in facultatibus detrimentum aliquod accepisset. Quomobrem non sibi soli Deus Jobi probationem exercitationemque reservat, sed ipsummet diabolum patientie illius vexatorem atque pericula virtutis exploratorem constituit, quando ejus potestati manibusque cuncta Jobi bona possessionesque permisit, ut easdem pro libitu perderet, destrueret ac dissiparet, ne charissimis quidem pignoribus, quorum interitus pessima potris viscera maxime velicabat, ab hac crudelissima lamina exemptis. Nam solum hac vice Jobi personam Satanæ furori odioque Deus noluit esse subjectam, quantum et illam postea adhuc in omnibus his que ad corpus spectant gravissimè vexandam et torquendam permisit, ut mox videbimus. Ex eo autem quod tam cito Deus petitioni dæmonis annuerit, non malè colligit S. Augustinus, haudquamquam certum positum Numinis esse argumentum si statim annuat propitius, neque semper irati esse Dei evidens indicium, si non illico præstet petita, quandoquidem non raro neget propitius que concedit iratus, quemadmodum Tractatu 6. et in Epist. Joannis cap. 4. his verbis et exemplo Jobi confirmat: « Diabolus, inquit, petiit Job, et accepit. Petiit Apostolus ut auferretur a eo stimulus carnis, et non accepit. Sed Apostolus magis exauditus est quam diabolus. » Apostolus enim exauditus est ad salutem, etsi non ad voluntatem; diabolus exauditus est ad voluntatem, sed ad damnationem. Ideo enim concessus est iste tentandus, ut eo probato esset ille cruciandus. » Optimè item ex hoc loco S. Gregorius lib. 2. Moralium cap. 6. inferat ac probat, nil omnino dæmone adversus hominem posse vel audere nisi Deo permitte, confirmatque exemplo legionis dæmonium, que ne in porco quidem intrare poterat sine Christi permissione, « Expellenda, inquit, de homine, legio dicebat, Luc. 8. 53: *Si ejicias, mitte nos in porcos.* Qui enim per semetipsum ire in porcos non poterat, quid mirum, si sine auctoris manu sancti Job domum contingere non valebat? » Sic ille. Porro ad hunc locum.

Notandum primò, Deum neque in Jobi facultates, neque in porcos ipsos potestatem ullam dæmoni permisisse, nisi prius illam postulasset, ut nimirum intelligeremus voluntatem tentandi atque nocendi esse quidem in dæmone, permissionem autem à Deo. Si quidem dæmon est qui ad malum semper instigat, et tot quot potest afferre hominibus detrimenta molitur; at Deus est, qui id justis nobisque utilibus de causis permittit, ut nimirum mens nostra semper in suo sit ad virtutem cursum honestissimamque vigilia, ne quidem in languorem et desidiam et improbum ullum factum delabatur. Tentatio enim homini diligenti ac gnavo est eos virtutis, actionumque præstantissimarum vivus aculeus, quam proinde D. Chrysostomus in Psal. 123: *ἀνεστάθη ἡ καρδιά μου ὡς φάλαγγας*, id est, continentiam philosophiæ exercitationem, jure merito appellat.

Notandum secundò, longè quidem alià intentione dæmones petere facultatem ad homines tentandos alià verò intentione Deum hanc eis concedere; illi enim tentandi nos facultatem postulant, ut gravissimè nobis noceant, et quanta possunt maxima inferant detrimenta, idque ex immani quodam odio ac pessimà voluntate quâ humanum genus prosequuntur. Permittit verò Deus id optimas honestissimasque ob causas, nonnunquam quidem ex motivo justitiæ, ut pro delictis nos puniat, ut plurimum verò ex amore ac benevolentia prorsus singulari, ut nos erudiat, atque in omni genere virtutum illustriores eliciat. Nam, ut prudenter sapiens filius Sirach ait, Eccli. 34. 9: *Qui non est tentatus, quid scit?* cui consentit pulcherrima D. Augustini sententia, serm. 72. de Temp., dicens: *Nescit se homo, nisi in tentatione discat se.* Absque illâ quis vigor sit animi, quâ illustrium sit splendor facinorum, que gloriosæ victoriæ voluptas præmiunumque nescitur, quemadmodum elegantissimè Cassiodorus, lib. 1. Epist. 24. pronuntiavit: « Latet sub otio laudabilis fortitudo, et dum se probandi non habet spatium, occulta est lux tota meritorum. »

Notandum tertio, Deum nequamquam diabolo permittere, ut simul ac semel omnem quam possit ingerat tentationem, vi ac dolo homines seducendo et in partem suam cogendo, sed valde limitatam et viribus nostris auxilio divino roboratis proportionatam tentandi concedere facultatem, juxta illud Apostoli 1. Cor. 10. 13: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Rectè enim Abbas Serenus apud Cassianum, collatione 7. cap. 10. disputat ac docet, nullum alias sanctorum posse spiritualium nostrorum hostium sufferre nequitiam, insidiis occurrere, crudelitatem sustinere, si non certamini nostro clementissimus arbiter atque agnotheta præsidens Christus et exæquaret collectantium vires, et immoderatos eorum repelleret ac refrænarat incursum. Deus itaque tanquam prudens agnotheta arbiterque æquissimus, priusquam nos cum Satanâ duello committat, ita ipsis arma hebetat viresque modificat, ut in ipsâ pugna nostris impares non sint; nostram verò imbecillitatem tam valido gratiæ subsidio instruit, tam solidè potentia virtutis sue corroborat, atque celestium armorum panopliâ adversus omnes insidias et furiosos inimici incursum præmunit, ut cum Apostolo, Ephes. 6. 11, in omnibus sumentes scutum fidei, in eo facile possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere, insultus sustinere, insidias declinare, violentiam repellere ac gloriosam tandem victoriam reportare. Exemplo Jobi hoc fiet manifestum, in cujus oppugnatione ceruimus ubique dæmonis potestatem certis semper limitibus circumscripti, que transilire non possit. Primum enim dedit ei Deus potestatem in omnes Jobi facultates, sed vetuit ne vel minimum ejus personæ corporive vulnus infligeret. Deinde postquam jam prioribus calamitatis callum obdixisset, etiam corpus ejus pro libitu diaboli affligendum tradidit, animam tamen semper exceptit, uti mox intelligemus.

Modò quid, hæc primâ in Jobi facultates potestate impetratâ, diabolus gesserit consideremus.

EGRESSUSQUE EST SATAN A FACIE DOMINI. Id est, ab eo concilio cui præerat angelus qui Domini personam sustinebat et vicarium Dei agebat. Diabolus enim amplissimâ in omnes Jobi facultates potestate impetratâ, extremam et omnimodam illis ruinam ac vastitatem illaturus, ab eo loco, in quo divina presentia clarior apparebat, illico recessit, tantam nimirum divini Numinis majestatem loquaciter sanctificatem ulterius ferre non sustinens, quasi illi non auderet ullas adversus Jobum insidias machinari, ne contra debitam tam sacro senatui reverentiam impudentius peccasse videretur. Idem ipsum Didymus Caino fratricidæ ac Judæ proditori suo venisse observavit; quorum ille quidem, innocenti ac Deo chari fratris sui Abelis necem meditabundus, egressus est à facie Domini, Gen. 4. 16; hic verò, postquam acceptâ bucellâ introisset in eum Satanus, in animi et infandâ Domini proditione pessimas Judæis traditurus, *exiit continuo*, Joan. 15. 30, scilicet à cænaculo, in quo Christus cum cæteris Apostolis erat congregatus. Nec immerito, inquit Olympiodorus in Categ.: *Nullam enim studium improbum habet cum Deo commercium.* Quòd si igitur diabolus, pessimique ejus filii Cain et Judas, in loco sancto coram Domino vel angelico senatu suam profligare modestiam et reverentiam Deo locoque sacro debitam denegare non sint ausi, quis, obscuro, tam perficere sit frontis et profligate audacia, ut in conspectu Domini protervire et in loco sacro petulantius sese gerere non veretur? Quomobrem hæc in parte vel ipso dæmone impudentiores jure merito existimandi sunt, qui debam in templis coram Deo modestiam ac reverentiam minime servant.

Qualis porro ejuscemodi dæmonis à facie Domini egressio fuerit, eleganter nobis descripsit Origenes, lib. 2. in Job ad hunc locum dicens: « Exiit diabolus à facie Domini, exiit tanquam lupus rapiens, tanquam leo rugiens, tanquam ursus sanguinem appetens, tanquam malignus serpens, tanquam vipera seava ac perniciosa. » Expende modò quot et qualla bestiarum nomina Satanæ à sanctorum angelorum choro egredienti attribuantur; internerat ipsorum concilio iustorum, Jobi boni sibi permitti postulaverat, et acceptat postulata, cum quibus planè lætus et exultabundus egrediebatur. Cur igitur ideò lupus, cur ursus, cur leo, cur serpens, cur vipera ab Origene nominatur? Jure sanè meritissimo. Nam omnium bestiarum instar habendus est, qui bona sibi à Deo illo duntaxat sine petiit permitti, ut ei dissipet, destruat et consumat, non in Dei obsequium, sed in sui ipsius ac proximi maximum detrimentum. Huc accedant mundiales isti homines, qui à Deo bona fortiter postulant, que Deo minime reddant, sed voluptati potius ac vanitati immolent. Horum enim orationes non tam orationes aut preces sint, quam rugitus ferarum et Satanæ machinationes. Egreditur quis è templo, surgit ab oratione, ex animi sententiâ potius est votis suis, gaudet de finitâ et obtenta lite, deque bonis sibi adjudicatis exultat, sed cum illa non Deo

reddere, at suis cupiditatibus litare statuat, egreditur miser à facie Dei tanquam lupus rapiens, tanquam ursus sæviens, tanquam leo rugiens, tanquam diaboli perditionem sitiens, siquidem sui precatibonibus non querit Dei obsequium, sed perversum suum explere desiderium concupiscit.

Pulchrè et acutè ad hunc locum D. Gregorius, lib. 2. Moralium cap. 8. querit et simul exponit, quo sensu Satan à facie Domini cuncta videntis et implentis exivisse perhibeatur: « Quò, inquit, ab eo exiit, qui dum per molem corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam nusquam deest? sed quamdiu Satan oppressus majestatis potentia appetitum suæ malitiæ exercere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit; à facie autem Domini exiit, quia relaxatus divinitus, ab internæ retentionis angustia ad sui desiderii effectum venit. » Ponit nimirum sanctus doctor dæmonem coram Deo quasi ligatum et compeditum, quò minus nocere Jobo posset; postquam autem licentiam obtinuerat libidinem suam explendi ac Jobi bona invadendi, quasi vinculis solum foras prorupisse, atque in Jobi facultates statim involasse. Simili ferè modo ac sensu apud Zachariam equi illi robustissimi, qui Romanum designabant imperium, exiisse dicuntur, simul atque totum orbem terrarum victoris suis peragrando licentiam impetrassent. Ex quo intelligant illi, quorum perverso studio et effrenate cupiditate Deus morem gerit, se jam à facie Domini egressos esse, quod quam miserum et calamitosum sit, satis explicari nequit, quandoquidem Deum ipsum bonorum omnium fontem dereliquerint, ut post cupiditates suas abirent. Quid porro Satan post hunc à facie Domini egressum adversus Jobum machinatus sit audiamus.

VERS. 15. — CUM AUTEM QUADAM DIE (1) FILII ET FILIÆ EUS COMEDERENT, ET BIBERENT VINUM IN DOMO FRATRIS SUI PRIMOGENITI. Simul atque Satanæ Jobi opes ac familiam pro libitu grassandi facultas data esset, haudquamquam sibi procrastinandum ratus, primo quoque tempore (et ut in Græco est, *ἡ δὲ ἡμέρα αὐτῆς quasi eadem die*) qui in domo primoogeniti convivium celebratur, inflammatus invidia et furore rabidus, omnes nocendi artes adversus Jobum expedit, ipsaque aggreditur. Hoc nempe tempus insidiis stuentis peropportunum, et ad Jobum superandum atque ad scelus aliquod impellendum maxime accommodatum esse putabat. Erat enim dies lætitiæ et hilaritatis, quando filii ejus ad festivas epulas convenerant; quo tempore homines negligentiori ac remissiori esse animo solent, minusque de bello tam finitimo et atroci cogitare. Ita nimirum plerumque fit, ut ira et animadversio Dei eos repetè opprimat, qui magis sibi esse securi videbantur. *Risus enim, inquit Sapiens,*

(1) Cum in orbem rediisset ordo ad primoogenitum, cum vino se exultarissent forte et inebriassent. Securus opprimat judicium Dei, ut Math. 24. 57. 1 Thess. 5. 3. Nota hic actum Satanæ. Elegit diem lætam, ut Jobum securum atque imparatum obrueret. Calamitates simul inmittit, ut respirandi locus Jobo non concederetur. A Jevitibus dæmonis incipit, et in gravissimum desinit. (Synopsis.)

dolore miscetur; et extrema gaudii luctus occupat, Prov. 14, 15. Accidit sæpè etiam è contrario, ut in magnâ rerum desperatione Deus subito inexpectatum aliquid auxilium adferat, ab omni miseria vindicando et bonis omnibus cumulando. Sic Joseph dererente liberatus è carcere, et secundus à rege factus est; et è diverso Aman è primo à rege loco ad patibulum extemplo raptus, infami liquo vitam finivit. Quæ magno sanè Dei consilio fiunt, ut intelligamus, nihil esse in hæc vitâ tam securum aut tutum, quod corruiere ac lebe facturi non possit, et nullus tam desperatus esse res, quin cum divinâ opè corrigi ac resarci fieri facile queant, quemadmodum sapienter Salomon in Ecclesiaste 4, 14, pronuntiavit: *Quod de carcere catenisque interdum quis ingrediatur ad regnum, et alius natus in regno inopis consumatur.* Longè autem miserimus durissimusque censetur casus ille, quo quis, ut Job, ex amplissimis fortunis ad extremam egestatem, ex summâ felicitate ad maximam calamitatem, et ex laudissimâ beatissimâque vitâ ad ærumnosam miseriamque dererente atque inopinatè redigitur. Caterùm quid tot accurrentes ad Jobum nuntii apponent novi lubet explorare.

VERS. 14. — NUNTIIUS VENIT AD JOB QUI DICERET: BOVES (1) ARABUM, ET ASINE PASCEBANT JUXTA EOS;

VERS. 15. — ET IRRUERUNT SABÆI (2), TULERUNTQUE ONIA, ET PUEBOS PERCUSERUNT GLADIO, ET EVASI EGRO SOLIS UT NUNTIAREM TIBI. Quisdam hic nuntius fuerit, disputant auctores variantque sententias. Ac

(1) Nomen אֲרָבִים, collectivum et epicœnum, jungitur adjectivo feminino אֲרָבִים, conf. Storrii Obs. p. 89, seqq. et 574, et Gesenii Lehrgeg. p. 711, n. 2. אֲרָבִים א. Schulien reddit *Super manibus suis*, quod explicat: *More solito*, prout assueverunt, quomodo Esdr. 5, 10, 2 Chron. 29, 27, וְיָדוּ לְעַד לְעַד מִיָּמֵינוּ אֲרָבִים מִיָּמֵינוּ מִיָּמֵינוּ significare ait. Alii, Jarchium et Aben-Esdram secuti: *In locis suis*, pascus sibi designatis, quim תְּרַחַד רוֹחַ שְׂפָתוֹ, tractum, locum tenent, ut Num. 2, 17: *Tentoria fierent quisque תְּרַחַד לְעֹלְמוֹ*; conf. Deut. 2, 37, 25, 15. Melius saltem hoc, quàm quod Goccius verit: *Per manus, i. e., sub custodia illorum*, nempe puerorum, ex sequenti versu, coll. 1 Sam. 17, 22. Nos tamen non dubitamus, אֲרָבִים לֹא ה. l. vertendum esse *juxta eos*, scil. boves (quod generale epicœnum est, marex et fœminas notans, ut diximus), quo sensu spissimè hæc phrasîs occurrit, vid. Exod. 2, 5, Jud. 11, 27, 2 Sam. 13, 2, 18, 4, Neh. 3, 2. Ita veteres omnes. Alexandrinus: *ἐγγεναὶ ἀρίων*, Vulgata vetus et Hieronymus: *juxta eos*. Chaldee, Syrus, Arabs: *Ad latus eorum.* (Rossmüller.)

(2) אֲרָבִים אֲרָבִים, *Et irruit (delapsa est), Seba*, i. e., gens Sabæa. Posterî Schêbea, filii Abrahami ex Ketura, Gen. 25, 1, 2, 3. Sebea erat in Arabiâ, vel Deserta, vel Felix. Plurimi semper in Arabiâ latrocinio suo sensu spissimè hæc phrasîs occurrit, vid. Exod. 2, 5, Jud. 11, 27, 2 Sam. 13, 2, 18, 4, Neh. 3, 2. Ita veteres omnes. Alexandrinus: *ἐγγεναὶ ἀρίων*, Vulgata vetus et Hieronymus: *juxta eos*. Chaldee, Syrus, Arabs: *Ad latus eorum.* (Rossmüller.)

sanctus quidem Chrysostomus, hom. 2 et 3 de Laudibus S. Job, existimat ipsomet diabolum in formâ nuntii ad Jobum tam atroci narratione percellendum venisse; id quod Polychronus et Olympiodorus in Catena similiter sensisse videntur. Origenes vero putat fuisse hominem singulari dæmonis artificio subornatum, ejusdemque verbis, ad majorem animi perturbationem afflicto adferendam, compositis instructum, ut glomeratim dirissima quaque nuntiando, et rerum jacturam maximam immaniter exaggerando, Jobum vel à statu mentis dejiceret, vel saltem ad desperationem provocaret.

Tertia, eaque verisimilior et communior recentiorum interpretum sententia est, tam hanc quàm reliquos nuntios omnes fuisse ipsiusmet Jobi servos, quos ad hoc diabolus cladi superstitis esse voluerit, ut calamitatum et miseriarum tantarum participes et oculati testes earumdem denuntiationi deservirent. Quod cum Origenes de tertio nuntio censeat, idem quoque Pineda noster de reliquis sentiendum existimat.

Expende modò quibus Satan primum adversus Jobum belli impetum commiserit. *Irruerunt*, inquit, *Sabæi*. At cur non potius inferni furias ad certamen evocavit, et validas dæmonum legiones in campum eduxit? Cur humana usus est operâ, cum diabolica non dessent prasidia, quibus et celeriter et efficacius totum hoc negotium confici potuisset? Quia nimirum diabolus nullum omninò habet solatium, ubi non intervenit hominum peccatum, unde nullam penitus ex innocētissimis sanctissimisque Jobi veneratione pœnitentiam nullamque ex dirissimâ illâ laniatâ gaudium, sed è contra potius immensum quoddam tormentum perciperet, nisi inmania quoque hominum scelera et flagitia intercessissent. Quomobrem crudelem hæc tragediam, vel potius tragicomediam auspicatur, primum excitat Sabæos credibus ac latrocinii famosis, ut in Jobi armenta furibundè involent, et cuncta diripiant, mactent ac dispergant. Quemadmodum D. Zeno Sermone de Psal. 118 accuratè observat dicens: «Cum diabolus potestatem Job tentandi postulat, per directionem substantiæ ejus primum deſœvituros, homines ad pastorem cedes et ad directionem pœnitentiam excitavit, eosque in hanc vocationem latrocinii accendit.» Hoc unum scilicet magni astimat diabolus, hoc unum satagit, atque omni artificio suo veteratorio adornat, ut quàm fieri potest plurimis gravissimisque homines impunct peccatis, cum hæc videt, tunc gaudet, tunc vivit, tunc pœnitent. Cum itaque Sabæi assiduis essent latrocinii addicti, et in istem admodum exercitati, hos Satan ad Jobum bonis suis omnibus spoliandum maximè aptos et opportunos censuit, cum ob ingenii crudelitatem, tam ob loci vicinitatem, quandoquidem illam felix Arabiae partem, que terræ Hus continetur, erat, incolebant, et in istem Sabæi propter arvi, thuris et gemmarum, quarum ista regio ferax est, copiam divissimè essent, latrociniiis nihilominus deditos, et prædæ è vicinis colligere solitos, Plinius tradit lib. 6, cap. 28, his verbis: «Mirum dictu, ex innumeris po-

«pulis pars æqua in commerciis et latrociniiis degit, in universum gentes ditissimæ, ut apud quas opes Romanorum et Parthorum subsistant, vendentibus que ex mari aut silvis capiunt, nihil invicem redimentibus.» Illi igitur è regione propinquâ in Jobi agros irruentes, eosdem fodè depopulati sunt, bobus et asinis abactis, et aratoribus ac pastoribus truculenter occisis, unice duntaxat è tantâ caede superstitè, qui dirum illud nuntium ad dominum perferret.

VERS. 16. — QUOQUE ADHUC ILLE LOQUEBATUR, VENIT ALTER, ET DIXIT: IGNIS DEI (1) CECIDIT È COELO, ET TACTAS OVES PUEROSQUE CONSUMPSIT, ET EFFUGI EGRO SOLIS UT NUNTIAREM TIBI. Vix primus ille calamitatis ac vastitatis nuntius pedem extulerat, cum ecce alius malè omnisus confestim advolat, qui non jam ab hominibus, sed ab ipsomet Deo bellum inferri denuntiat; cuius rei manifestum oves de coelo tactæ pœnerent indicium. Mirò id dæmonis fiebat astu, quod Jobum ad maledicta in Deum eructanda impellere satagbat. Nam cum prima calamitas, eò quod ab hominibus, presertim Sabæis, rapinæ latrocinioque deditis illata fuerat, utemque toleranda videretur, idè priusquàm alios homines, nempe Chaldæos, adversus Jobum incitet, primæ et terciæ cladi alteram interserit, que non ab hominibus, sed quasi ab ipsomet immediate Deo immissa videatur. Sed cur oves celesti igne tactas memorat? Quia nimirum ex iis placabiles Deo victimæ offerri solent. Ut ergo maximam Dei aversionem indignationemque declararet, confingit oves ipsas, id est, victimas, quibus placari Deus debuerat, factas esse materiam divinæ iræ atque indignationis. Quo quid horribilius, homini præsertim Deum timentî, posset accidere? Hunc veteranos cæcædæmonis astum eleganter expendens sanctus Chrysostomus in Catena ait: «Pœnitit diabolus primi nuntii, quod minis rectè res gestas exposuerit: Malè, inquit, jaculatus sum, haudquam quàm collineavi, sagitta prorsus aberravit. Ab hominibus asinas et boves abactos esse dixi. Potest secum Job ipse ratiocinari: Homines injuriâ me affecerunt, Deone possim isthæc adscribere? Ergo ut ejus cogitatio ab hominibus ad Deum traducatur ait: Ignis cecidit è coelo (Aquila autem et Theodotion ignis Dei dixerunt), hostes jam causari non potes, quasi illi è supernis locis ignem projecerint; inflige contumeliam ei, qui tibi injuriam intulit, cum qui te oppugnavit maledictis inesse. Cur illi servis? cur cum cadoras, qui tuas oves evertit? Noli putare ab homi-

«nibus tibi indigi vulnera, cum audis captivantes. E supernis regionibus atque adeo è coelo facti tibi bellum Deus. Id verò certo est argumentum, quod ignis è coelo demissus oves consumpsit.» Sic ille. Etenim nullum planè certius argumentum esse potest miserimi ac deplorati status hominis Deo summè exosi, quàm quòd permittitur eò per malitiam suam devinire, ut ipsamet ejus victimæ, quibus Deum placari fas erat, tamenta fiant et pabula furoris divini. Hinc putavit perfidus, si tunc Deum in memoriam revocaret, ac ejus servitiâ obsequiaque, non ad patientiam, sed impatientiam impulsurum, et murmurationem atque blasphemiam. Id quod expendens Origenes ad hunc locum: «Si, inquit, Job scisset, quod diabolus cum illo hoc bellum faciebat, et quia malignis inimicis rem familiarem et filios ei abstulerat, omninò ad nihilum ipsas tentationes deduceret, et in derisionem illum habens eviderent adversus herestem stare; hoc celavit diabolus, cum istos inferret labores; clementissimus autem Dominus in suspicionem erat, et incensabatur his omnibus.» Ergo hoc tunc Deum in memoriam attulit, ut Dominus in suspicionem Jobo veniret, ac proinde incensaret.

VERS. 17. — SED, ET ILLO ADHUC LOQUENTE, VENIT ALIUS, ET DIXIT: CHALDÆI (1) Fecerunt TES TURMAS, ET INVASERUNT CAMELOS, ET CELERITER EOS, REGNOS ET PUEBOS PERCUSERUNT GLADIO, ET EGO FUGI SOLIS UT NUNTIAREM TIBI. Nondum secundus narrationis suæ finem imposuerat, cum ecce tertius extemplo adest majorum adhuc damnorum bajulus, qui tres Chaldæorum cuneos, conglomeratis ad majorem impetum turmis, in camelorum greges irrupisse, eosdemque dissipasse ac secum abduxisse denuntiat, servis interim et agasonibus camelorum præfectis et custodibus, se præter ut tantæ jacturæ testis ac nuntius superset, ad unum omnibus interrecone deletis, Quòd autem tertius hic nuntius præcedentis narrationem interrupit, non tam rusticitati aut mentis ex pavore perturbationis tribuendum esse censet Bolidicus quàm divinæ dispensationi, ad majorem hujus sancti probationem ita cuncta moderanti, ut antiquum ipse ex præcedenti nuntio infelicè paululum respirare, animique periculum ad se revocare potuisset, aliud prorsus infelicis adveniret, ut hæc nimium ratione virtus ejus omninò singularis omni ex parte agitata, omni prorsus consolatione privata, nullâ tamen perturbatione concessa, evidentiùs claresceret. Quemadmodum enim fortuna bona, sic et pœne atque afflictionis mala pœnt vulgò appellatur, certâ quâdam mensurâ Deum ad salutem amiorum suorum probationem immittit. Cum igitur Jobi possessio longè amplissima

(1) Id est, vel, 4° à Deo missus. Ηἱς δὲ κατακτατο, κατακτατο, ut credit Job se à Deo puniri igne celitus misso; vel 2° ignis magnus, conf. 1 Sam. 14, 15; Psal. 56, 7; Job. 5, 5, *Urbs magna Deo*; Act. 7, 20, *formosus Deo*. E coelo, i. e., ex ære. Porro, quæ hæc, sive inferna, tradit Deus in potestatem Satanæ. ΕΠΙΣΤΡΕΨΕΤ, et comedit, vel devoravit eos, vel ea; s. nem respicit et oves, et pueros. Nihil mirum, cum Volsinii oppidum Tuscorum opulentissimum totum concernatum est fulmine, test. Plin. 2, 52. EFFUGI EGRO SOLIS, etc., q. d.: Me Deus supresse voluit (ut solet in magnis calamitatibus), qui tibi hoc renuntiare.

(1) Cum Chaldee dicatur *terra longinqua* respectu Judææ, 2 Reg. 20, 14, ideoque à terra Hus remotior erat, itaque Chaldæi equites venerunt; unde, pro Chaldæi, Septuag., habent equites; nec certe pedes, sed equites, solent excursionis facere. Sed, præterquam quod illa Chaldee pars in quam delati sunt Judæi remotior forte esset quàm ista unde ibi venerant, cogitandum est, in decursu temporis populorum et gentium terminos plurimum variari. (Synopsis.)

ex bobus et asinis potissimum necnon ovibus camelisque constaret, atque in primâ quidem vastitate bovum et asinarum cum bubulicis et agasionibus, in secunda verò greces ovium simul cum pastoribus earundem custodibus perdidisset, in hac tertiâ demum strage omnes ejus cameli abiguntur, omnesque servi camelorum præfecti à vicinis Chaldaeorum regionis prædones occiduntur. Cujus quidem atrocissimæ cladis nuntium tantò magis Satan ad blasphemum quodpiam à Jobo verbum adversus Deum extorquendum viliturum sperabat, quantò hæc calamitas erat propinquior præcedenti, quæ evidentiùs à Deo inmissa cœlitus videbatur.

Porrò hos Chaldaeos æquè ac Sabeos, Arabiæ felici conterrimos, prædâ victissimè, atque Idumæam suis excursionibus non rarò inestissimè testantur historicæ. Ac de Sabeis quidem quid Plinius scribat paulò ante retulimus; de Chaldaeis autem Xenophon lib. 5 Cyropædiæ tradit eos solis ferè prædâs à vicinis regionibus frequentè excursionis petitis vitam tolerare, quod ipsam è sacris quoque litteris confirmatur, quæ Chaldaeorum similiter latruncolorum meminerunt his verbis, 4 Reg. 24, 2: *Inmisitque et Dominus latrunculos Chaldaeorum, et latrunculos Syriæ, et latrunculos Moab, et latrunculos filiorum Ammon; et inmisit eos in Judam, ut disperderent eam juxta verbum Domini; ac si videlicet omnes istæ nationes quasi certos prædones habent consitutis, qui vicinas regiones excursionibus suis depopulari ac deprædari conservisent.*

VERS. 18. — ADHUC LOQUEBATUR ILLE, ET ECCE ALIUS INTRAVIT, ET DIXIT: FILIUS TUUS ET FILIIBUS VESCENTIBUS ET BIBENTIBUS VINUM IN DOMO FRATRIS SUI PRIMOGENITI. — VERS. 19. — REPENTE VENTUS VEHEMENS (1) IRRUIT À REGIONE DESERTI (2), ET CONCUSIT QUATOR ANGULOS DOMUS (3), QUE CORBUENS, OPPRESSIT LIBEROS TUOS (4), ET MORTUUS SUNT, ET EFFUGI EGO SOLUS ET NUN-

(1) *וַיָּבֵר רוח* potandum, non dici איהוים הוה, quomodo supra איהוים הוה, ut distinguat; quia איהוים הוה semper de divina personâ, vel ejus propria operatione, usurpatur. Exstat autem quatuordecies, nec unquam venit pro vento magno. (Godericum.)

(2) *בְּמִדְבָּר* ab ultra desertum, ab ulteriore parte deserti (*iber die Wüste her*), ut 1 Paral. 12, 36, 2 Paral. 20, 2. Alexandrinus: *Ex תַּבְּיָהּ יִצְיָהוּ*. Vulgata vetus: *A deserto*. Chaldaeus: *בְּמִדְבָּר*, à latere deserti; Syrus: *in finibus deserti*; Arabs: *è tractibus seu extremis deserti*, nam Arabicum verbum dicitur quoque de terre extremis. Desertum intelligendum est Arabicum, austrum versus, Jobo versus septentrionem et Euphratem habitante. È quibus desertis australibus etiâ alias in vet. Test. vehementiores procellæ oriri dicuntur, vid. Isa. 21, 1; Jerem. 4, 11, 15, 24, Os. 13, 15. Conf. Harmeri *Observat. super Orientem*, t. 3, p. 10 version. Teuton. (Rosenmüller.)

(3) *Le voyageur Bruce* raconte qu'un jour, en s'éloignant des villages de Nubiens et se dirigeant vers Basboch, il fut tout à coup témoin d'un tourbillon qui coupa une chaumière en deux comme si on l'eût partagée avec un couteau, dispersa les matériaux de la partie enlevée, et laissa l'autre partie intacte sur pied. (Voyages, t. 4, p. 422.) (Brach.)

(4) *Securè, et in summis hilaritate ac concordia, conviventes*. Non vulgaris hæc mors erat, sed horrenda, ut putet Job se Deo invisum, et ab eo rejectum. Sed ita solet Deus suis interitum spem omnem

TIAREM TIBI. Ultimus hic nuntius omnium durissimus funestam clarissimorum liberorum necem inopinatam annuntiat, quam ad doloris ac mororis ingens incrementum postremo loco intulit. Nam si primum Jobus de filiorum morte nuntium accepisset, rerum utique jacturam cæterarum longè lenitùs tulisset, cum non tam sibi quàm liberis opes congregasset, quos rebus omnibus ornatos esse cupiebat. Temporis insuper locique circumstantia laud parùm quoque viri sancti luctum adauxit, siquidem dies, quo tam funestæ clades accidisse ferebantur, proximus erat illi, in quo pro filiis sacrificium et victimas placationis obtulerat. Eo igitur tempore, quo piissimus parens pleato recentibus sacrificiis Numine securior esse debuisset, tunc ei omnium planè bonorum et simul liberorum omnium ruina cladesque nuntiatur. Quod tempus eo potissimum consilio impostor ille valerrimus ad hæc clades inferendas sibi delegisse credendus est, ut hoc modo facilitùs à Deo Jobi animum averteret, atque ad blasphemum aliquod verbum effundendum impelleret, quòd se Deo penitus exosum, et sacrificia sua tanquam nefanda forent ab eo despecta cerneret. Locique circumstantia illa non parùm pii genitoris merorem aggravabat, quòd hæc luctuosissima liberorum strages edita fuisset in domo primogeniti, qui, ut Scripturæ loquuntur, lucerna patris et caput inter fratres jure merito censebatur. Huc accedit, imò illam, quæ hæc contigerant, fuisse primam hebdomadam, quæ erat velut encaniorum et renovationis fraternæ charitatis, quæ tunc solito vehementiùs et ardentius accendi consueverat. Quantò igitur major erat alacritas omnium fratrum ac sororum, in domo fratris sui primogeniti epulantium, quantòque suavior inter illos et jucundior animorum tunc concordia existeret, tantò quoque gravior tam inopinatè ac funesto casu rerum omnium confusio repenti appareret, tantòque acerbiora piissimo parenti de tot simul dilectissimorum liberorum funeribus nuntia acciderebant.

Sed hic fortassè non nemo percutietur, cur non in ipsamet domo patris, quò non rarò ad geniales epulas convenire solent, hæc ruina contingerit, præsertim cum adhuc pridè, quemadmodum superius indicatum fuit, convivium in eâ fuisset celebratum? Cur ergo præter morem tam lentus ac signis diabolus non pridè simul junctos in domo patris epulantes, et sic novellas olivarum in circuitu patris mense existentes oppresserat? Cur procrastinavit, donec in domo primogeniti convivium haberetur? Ad quòd responderetur, demonem tunc necdum in ipsamet Jobi personam potestatem adhuc ullam habuisse, idèoque parentem eadem cum filiis ruinâ involvere aut opprimere nequissime, præterquam quòd, uti sacer Textus indicat, isto die pater filios sanctificasset, et nomen Domini super eos invocasset, domi suæ altare sacrum erexisset, plurimisque sacrificiis replevisset. Quamobrem isto die nequaquam opprimi poterat,

adimere, ut iis ad solum Dominum refugium patet. (Mercerus.)

quin ne vel in minimo quidem contristari quamdiu in domo patris versabantur, in quâ pro iis pius parens Deum invocaverat, altare exerebat, victimas pacificas immolârat. Siquidem inexpugnabiles sunt demoni parietes illi, intra quos nomen Domini invocatur, et animarum negotia tractantur, et aeterna filiis bona providentur.

Veruntamen valdè mirum est, et inusitatum, ac nunquam antea auditum, tanti viri filios, tot ipsomet virtutibus præditos, tot præstantissimis Dei donis gratisque munitos atque exornatos, à furente demone sic unquam opprimi potuisse. Numquid omnes nobiles, atque indolis optime adolescentes ac viri erant, virtutum undique munimine vallati? unde igitur sæventis furor demonis tantum adversus ipsos prævaluit, ut tam immani illos ruinâ obrueret? Hujus rei causam præfata textûs verba insinuant, quæ sic habent: *Filiis tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum*. Inter peccata videlicet non potest quis non patere demonum insidiis in ruinam et exitum callidè adornatis, quemadmodum Origenes in Catena Græcâ eleganter observavit dicens: « Si precantes eos diabolus invenisset, nihil contra eos efficere potuisset; verùm cum ei fuit oblata occasio, tunc demum potuit. Sed quale tempus fuit opportunum? qualisve opportunitas? Potus erat. » Heu quàm fallitur, quisquis gula serviens se à demonum insidiis et insultibus liberum fore putat! Quæ comessatio modestior, quæ compositio temperantior esse possit, quàm illa fuerit liberorum Job? quorum exteriora omnia sic erant ad omnem honestatem temperantiamque composita, ut ne sagacissimus quidem et oculatissimus in mores suorum inquisitor et censor rigidissimus Job quidquam in iis, quod jure carperet, haberet; sed si quid iorè occulti, quod eum latebat, in corde criminis, ut verèbatur, recedisset, pro iis quotidie Domino hostias placabiles et sacrificia manè offerebat. Nihilominus tamen quoniam comessatio et compositio erat, statim illos demonum insultibus patere faciebat. Sic etiam Noe virum sanctissimum, cujus involuntaria turpitudine apud omnes decantatissima est, vinum decepit, de quo eleganter S. Ephraem Tractatu de Virginitate sic loquitur: « Justus igitur hic Noe, qui inundationes æquarum tempore universalis diluvii vicerat, à modico vino victus est dormiens; aquæ infinite non poterunt vincere ipsum, vinum autem vile inter dormiendum virum justum nudavit. » Sic nempe potuit incauta gula, et quidem involuntaria, virum justum impellere, imò et dejicere. Unde patet omnibus manifestè, quanto studio gula viris etiam sanctis et religiosis vitanda sit et cavenda.

Cæterum quoniam pacto ac modo funesta illa clades Jobi filiis illata sit consideremus: *Ventus*, inquit, *vehemens irruit à regione deserti, et concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos*. Mirum sanè est ventum ex unâ quâpiam certâ et determinatâ deserti regione flantem omnes simul quatuor domus angulos concutere potuisse. Quis tale quid unquam vel vidit vel audivit? Verùm esto demon ipse in

vento adfuerit, quid opus erat omnes simul quatuor domus angulos concutere, cum vel unicum conquisisset sufficisset ad omnes Jobi filios ruinâ involvendos? Sed nec non unicus duntaxat demon aliquis ad ruinam istam adornandam erat deputatus, sed multi simul demones ad tam crudele facinus concurrerant, quorum nullus altero in perdendis Jobi filiis segnior videri cupiebat; quapropter glomeratim facto simul impetu omnes ex æquo pariter domus angulos concusserunt, ut in momento corrueret, quemadmodum Origenes lib. 1 ad hunc locum eleganter annotavit dicens: « Si per unum angulum poterat cadere, cur omnes quatuor angulos tetigit? Quatuor angulos tetigit, ut ostenderet ferociam atque animum suum homicidam. Nam omnes demones mox ut relaxati sunt, et permissionem acceperunt, continuo omnes generaliter ab omnibus partibus super domum irruerunt festinantes, atque adversum invicem rapientes, quis primus hanc iniquitatem acciperet, quis primus hoc homicidium perpetraret; ingentem unusquisque coram sibi reputans dolorem, si prior illo alter procederet ad ejus perditionem. » Tantum nempe singulis adversus homines demonibus innatum est odium, tam dira et insatiabilis nocendi cupiditas, ut hæc in parte nemo alteri cedere, aut in hominum perditione procurandâ segnior videri velit, sed inflame sibi ac turpe ducunt et ingentem inde dolorem concipiunt, si minis aliis nocuisse videantur. Quamobrem quotiescunque vel minima damni cuiuspiam inferendi occasio sese offert, illicò simul omnes accurrunt, et factio agmine in hominem ingruunt; hoc sibi quisque gloriosum reputans, si nullus ipsum præcesserit. Quam filiorum rabiem eleganter exaggerat Psalmista, 61, 4, dicens: *Quousque irruitis in hominem? interfecit universi vos, tanquam parietem inclinatum et macerem depulsum?* Magna profectò demonum rabies et incredibilis libido sæviendi, quâ fit, ut simul omnes in unicum misellum atque naturâ suâ imbecillum hominem excurgant et irruant, ut ipsum interficiant. Ad quem locum peracutè, uti solet, D. Augustinus addubitat, quomodo tot hostium turmæ, tot inimicorum myriades, omnes simul nunquam eundemque hominem possint interficere. Constat enim vel ab unico interfectum jam reliquos nil curaturum, quòd ipsi nil ultra nocere valeant, cum semel duntaxat mori possint, neque iterum occidi. Cur ergo universi, sive cuncti, ipsum interficere dicuntur? Clarum hujus rei rationem reddidit ibidem sanctus Augustinus, dum hunc locum ita vertit: *Quousque apponitis super hominem*. Nam verbum appono idem valet quod simul et juxta pono, quo insinuat tantam esse demonum in hominem irruendi atque occidendi rabiem ac velocitatem, ut nemo se ab altero preveniri patiatur, aut ut cujusquam telum adversus hominem suo præponatur, sed omnes simul irruere, omnium tela simul posita et apposita appare, præpositum vero nullum, quòd nemo sit qui in perdendo homine primas alteri cedat.

Aliud hic notandum non minori dignum admiratione, quomodo nimirum ventus adeò furiosus, adeò

ferox, adeo rabidus, unquam, eamque principem totius civitatis domum, solidissimis, ut par est, nixam fundamentis et optimè materiâ, ac firmis compactam trabibus, ita repente invasit, concussit, ac conquassaverit, ut augustum illud primogenitii regni palatium, totius provincie firmamentum atque ornamentum, quasi in momento dicto citius subito corruerit solo æquatum, et in acervum lapidum redactum sit; at tamen cæteris non æquè firmis, aut etiâ malè materiâ ac ruinosis civium ædibus ne minimum quidem intulerit nocementum, sed nec eas sortè infestaverit omnino vel tetigerit. Cujus rei nulla profecto alia debet aut potest assignari ratio, quàm quòd hæc sola è reliquis Dei permisso demonis potestate tradita ejusdemque libidini relicta fuisset, quemadmodum Olympiodorus in Catena eleganter annotavit.

Alia similiter non minus curiosa hæc à quibusdam moveri solet quæstio, cur nimirum diabolus, qui ad abigenda Jobi pecora et armenta, pastoresque et agones occidendos Sabæorum et Chaldæorum exercitus induxerat, non simili quoque exercitu ad domum filiorum Jobi invadendam, spoliandam et everendam munus accesserit? Hanc questionem etiâ movet et optimè solvit S. Chrysostomus in Epist. ad Olympiadem ita quærens de diabolo: *Cur in liberorum interitu non hostium manum commisit? et inmediate hæc addit solutionem: Nempè ut irruptione civitas non perturbaretur, nam in Job tantum, non in cæteros potestas illi erat.* Fieri enim non poterat ut civitas non gravissimo metu percelleretur, si hostiles copias manibus suis appropinquare cerneret. Quamobrem demon ad domum filiorum Job in celeberrimo civitatis loco sitam accessurus ab exercitu abstinuit, ne citra ultraque Numinis permissionem vel ipse mali metus aliquo modo civem posset affligere aut conturbare. Cùm hæc mente volvo, et tacitè necem cogitatione considero, non possum non mirari quoque illud, quod in simili ferè casu, lib. 5 Regum cap. 15, cui-dam viro Dei contigisse memoratur, quem à Jeroboamo ad suum populum revertentem de viâ leo aggreditur; insiliebat in ipsum fera, et illic eum occidebat; sed, quod maximè mirandum est, neque cadaverem pascebat, neque ipsum attingere amplius præsumebat, quin nec asino, cui insederat, vim ullam aut molestiam intiebat. Et cùm innatum sit cunctis animalibus ad leonem trepidare consuetum, et ad rugitum ejus totis artibus contremiscere, solus asinus (ut notat Eucherius) leoni junctus assistebat intrepidus. Cur leo non incutebat asino metum? cur qui vivum hominem aggressus fuerat non devalabat occisum? D. Gregorius lib. 4 Dialogorum cap. 24, optimam hujus rei rationem assignat dicens: *Qui occidendi asinum habuit, de occisi cadavere comedere licentiam non accepit.* Nullum quippe malum, nec ullus timor mali audent nos invadere, aut foras prosilire absque Dei licentiâ seu permissione divinâ; quin ne pilus quidem capitis nostri, ut ipsa Veritas in Evangelio Luc. 21, 18, testatur, vel in minimo lædi aut perire potest, qui non sit antea designatus et com-

paratus inter ea que Deus lædi aut perire permittit.

Quod cùm Job minimè ignoraret, sed firmis sibi persuaderet, nihil scilicet istiusmodi penarum et calamitatum absque singulari Dei permissione ac providentiâ contigisse, tantum abhuit ut eas molestè ferret, quin potius æquo animo cuncta toleraret, ac totum sese divino committeret arbitrio, à quo in omnibus dependebat; unde fiebat ut tantis obrutus calamitatibus, animo tamen nunquam deiceretur, sed in Deo magis in dies firmaretur, atque semetipso semper gloriosior evaderet. Quod solet expendens S. Chrysostomus hom. 5 de Patientiâ Job, sanctissimum hunc virum in primo illo felicitatis statu plurimis bonis operibus vacantem, cum semetipso in statu deinde miseriarum et ærumnarum plurima visi horrida, auditu gravia, toleratu aspera, et uno verbo, quæcumque vulgò mala nuncupantur, perpendente, comparans atque componens, acutè quærit, utro ex capite Jobi virtus clarior et gloriosior appareret; nec dubitat asserere, et tanquam ratum affirmare, Jobum ex suâ patientiâ longè quam ex beneficiâ Illustriorin evasisse, facilièque id ex sacro textu probat, quandoquidem diabolus de ipso in florenti adhuc fortunâ plurima bona patrante male suspicatus est dicens vers. 11: *Tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.* Nequaquam tamen de ipso usque ad finem gravissima quæque mala ægroti et constanti animo tolerante quidquam istiusmodi ausus est suspicari; ubi enim vidit victam ejus tolerantiâ jam esse consummatam, planè confusus obmutuit, et nullas amplius adversus eum calumnias confingere præsumpsit, quemadmodum ex sequentibus patet, ac S. Chrysostomus disertissimè his verbis expressit dicens: *Ut discas quoniam majorem diabolo plagam intulit, cùm sublatis sibi bonis gratias egit, quam cùm possidens miserabatur pauperum audi.* Cùm possidebat vel suspicionem diabolus habuit, quoniam non gratis te colit Job; ubi verò universa surripuit, omnibusque nudavit eum, hic verò eandem Deo servavit mentem; tunc obstructum est turpe illius os, nec tunc quid habuit dicere. Clarior namque quam in prioribus justus erat; clarior quàm in deliciis vivens, elemosinasque præbens. Surrepta enim bona generosè et cum gratularum actione tolerare multò majus est. Nam secundis quidem rebus gratias referre Deo non admodum mirabile; porro cùm multus fuerit fluctus, quædam circumcincta periclitatur, tunc magna atque excellens est patientiæ atque bonæ voluntatis ostensio.

Idem in eadem homiliâ majoris claritatis gratiâ laudis ac fusiis singula pietatis opera, que Jobus obierat, cum singulis patientiæ actibus, quos exercerebat, inter se comparando, hosque illis præferendo recenset dicens: *Quando fuit Illustrior? cum domum cunctis aperuit, aut cùm eadem cadente benedixit Deum, nulloque amaro sermone locutus est? Quando calacior fuit? cùm pro natis agebat sacrificium, atque concordiam adducebat, aut quando ipsis contu-*

mulatis functisque vitâ amarissimo mortis genere cunctis cum philosophiâ casum tulit? Quando magis caruit? cum de velleribus agorum suorum calcæfacti sunt nodorum humeri, aut cum audiens de celo ignem descendisse, gregemque consumpsisse cum pastoribus, non est turbatus, nec tumultuans? quid peregit, sed mansuetè tulit calamitatem? Quando major fuit? cùm ad oppressorum defensionem corporis sanitate utebatur, conterens molares iniquorum, et è medio dentium eorum prædam eripiens; an cùm hoc ipsum corpus, oppressorum scutum, constanti veribus videbat, sedensque in sterquilino sanie radebat testam accipiens? Et illa quidem omnia præclare gesta; hæc autem patibula tormenta que erant: sed tamen plus hæc quam illa Job clariorer ostenderunt, siquidem cùm illa fiebant contradixit tamen diabolus dicens: *Numquid frustra colit Deum Job? His verò contingentibus se occultans iterum agit.* Meret audax demon se ab homine vicini erubescens, nec extorsisse consensum in peccatum, quem tot machinis intendebat. Firma quippe et incòncussa in his omnibus sua constitit Jobo constantia, nec à solido virtutis quadro vel ad latum unguem deflexit. Vis nosse quid acerbius ferat diabolus cum fructu tentationis frustratur? audi Emissum Homiliâ de S. Stephano de non ab simili casu sic eloquenter philosophantem: *Deinde, ait, ut antiquis ille religionis inimicus (diabolus, inquam) etiam ante iudicium sentiat penam malitiæ suæ, per quam se sanctorum gloriæ intelligi militasse.* Scilicet totos invidiæ odiique nervos pugnacissimus demon contendit, ut tentationis aut subdola fraude aut exercitis machinis Jobi subruat virtutem, et sanctitatis gloriam funditis labefaciat; cùm verò tandem triumphantem videt, et se victum dolet, et palmam victori invidet; et quò gravius exercetur atrocioris invidiæ laniandæ, per tentationem illam se Jobi gloriæ intelligi militasse. Audi enim quoniam forti et constanti animo hanc quoque tam funestam et luctuosam filiorum suorum cladem invictus athleta sustinuit.

VERS. 20. — Tunc surrexit (1) Job. Magnam hinc verbo, surrexit, vim et energiam inesse notant interpretes; ac inprimis Philippus Diaconus ait eo declarari magnam viri constantiam, et invictum animi ro-

(1) Vel 1º à prelio, sive cenâ; vel 2º à negotio quod tunc agebat; q. d.: Relictis omnibus aliis occupationibus, ad luctum se accinxit. Sed non necesse enim prius sedisse; *surgere* enim in sacris est, quicquam agendum aggredi. (Synops.)
 227. *Surgere*, h. l. significacione *aggrediendi agendum agendum*, ut 2 Sam. 13, 51, Jon. 13, 6. Quomodo et Arabes usare solent, in formula illa vulgari, ab A. Schultens è Firuzabadi Lexico adductâ: *Surrexit plangere, pro concepit plangere.* (Rosenmüller.)

bur, quo tantas calamitates generosè sustinuit; siquidem haudquaquam iis consternatus succubuit, neque fuit de numero illorum de quibus David ait, Psal. 159, 17: *In miseris non subsistit; sed surrexit, id est, infracto animo stetit, omnibus adversitatibus superior evasit.* Surgendi præterea verbo in Scripturis non rarò designatur animus viri fortis ad bellum sese comparantis, ita ut surgere idem sit quod sese roburare, semetipsum erigere, et ad prælium se paratum ostendere, promptum esse et expeditum ad insultum hostilem sustinendum, et inimici viros infringendas. Quo sensu David rex potens in prælio, Psal. 67, 2: *Exsurgat, inquit, Deus, et dissipentur inimici ejus;* deque iis qui prælium intulerant dicitur 2 Reg. 2, 14: *Surgant pueri, et iudat coram hominibus.* Cùm ergo Job ab ipso demone, jurato generis humani inimico, se ad pugnam haud obscuris signis provocari cerneret, haudquaquam fractus animo congressum refugit, neque terga inimico dedit, aut arenam deseruit; sed tanquam fortissimus athleta surrexit, duellum accepit, ad prælium se accinxit. O miram infracti animi fortitudinem et inauditam generosissimam! Cur non potius sedebat, aut jacebat, ut quietis aliquantum indulgeret animo tot tantarumque calamitatum nuntius recens exulcerato? Quomodo adhuc surgere potuit vir divinus tantis dolorum et tristitiarum speciebus sauciatus? Quomodo non magis illum moles tanti discriminis opprimebat? Crediderim sanè ad inaudita sustinentiæ viri præsentiam ipsismet, quantumvis alioquin per se gravissimas, leviores factas esse calamitates; quemadmodum pulcherrimo exemplo D. Basilii in Catena Græcâ declaravit dicens: *Priori nuntio calamitatem narranti posterior interveniebat, qui acerbiorem rerum agritudinem meroremque afferbat; calamitas è calamitate erat apta, atque ærumnæ eorum concursione inibatantur; necdum prior lacryma desiderat, cùm recentis causa afferbatur: justus autem quasi scopulus consistebat, ac vim tempestatis excipiens, fluctuum violentam incursionem redigebat in spumam, nihilque eorum que contigerunt dignum lacrymis existimavit.* Postquam verò nuntius venit, qui diceret in conviventes filios et filias violente flatu convulsi domum irruisse, tunc communi sensu nature patefacto vestem conscendit, ut et re propense voluntatis suæ erga liberos significacionem daret. Ita eleganter D. Basilii virum justum cum scopulo comparans, qui, ut ipse firmior stat, sic quò durius ac violentius mole fluctuum verberatur, eò magis illos in spumam redigit levitatem. Quemadmodum enim videre est densissimam undarum molem in scopulos impingentem, in eorumdem firmitate contractam et illisam, totam illic in spumam abire, aut in nebulam resolvi; pari modo mundi hujus persecutiones, ac rabidissima tyrannorum ira, et quælibet adversitates, dum viri conjunguntur fœci ac constantis marmorum ac solidissimâ virtute firmatum pectus inveniunt, confestim mollescunt, et omnem quodammodo acrimoniam et acerbicem perdunt, adeo ut quæ aliâ durissima videbantur flagra,

spannarum lenitudines appareant. Pulchrè ibidem Origenes expendens illud verbum, *surrexit*, ait: «Primum surrexit, et ita demum se prostravit; surrexit ad praelium, prostravit se ad pacem; surrexit ad victoriae perfectionem, prostravit se ad coronæ perceptio- nem.» Ergone victoriae perfectio est solummodo mili- tem insurrexisse? Cur non magis concertationi quam conatui victoria debetur? quia nimirum illud ipsum ferventer exurgere ad pugnam quasi victoria est et operis consummatio. Sequitur:

ET SCIDIT VESTIMENTA SUA (1). Sed quorsum hæc vestimentorum scissio spectabat? Sex quidem inter- pretationes ac rationes ejus exhibet Pineda noster, ad hunc locum explicandum valde accommodatas; verùm illa mihi præ cæteris videtur ad præsens institu- tum accommodatior, quam sexto loco leviter attingit, et Origenes lib. 1 in Jobum clarius expressit dicens: «Cassidit vestimenta sua, sine morâ semetipsum ad ipsas preparans plagas: Ecce, inquit, corpus nu- dum; ecce corpus detectum; vos flagellate, inimici, tanquam Dei satellites, ego autem sufferam; vos verberate, ego autem sustinebo, dicens cum Jere- mia: *Dorsum meum deli in flagella.*» En ut in innocen- tissimum patriarcham non modo se ab inflictiis poenis non excusat illasve subterfugiat, verùm etiam ad alias prioribus acerbiores promptum et paratum sese of- ferat, quemadmodum ista vestimentorum scissio manifestè declarat; que simul etiam ostendit ipsum artis luctatoriae peritissimum, pugilemque fortissi- mum ac legum gymnicarum observatissimum existi- tisse. Nam luctatoribus, præsertim Syris, id olim solemne fuisse constat, ut quando manus cum adversa- rio consenserat essent, vestibus sese exerent, ut illas conscinderent, ac nudo pectore in hostem insi- lissent. Ad quem luctandi et dimicandi morem allu- dens Apostolus 1 Cor. 9, 25: *Omnis, inquit, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* Quem locum

(2) *Pallium suum*, vestem superiorem, sive exteriorem. Al. *tunicam*, ea est vestis interior. Vestem elegitiorum. Id fecit ad testificandum luctum suum, quo cor ipsius laceraretur. Confer Gen. 37, 34.

(Synops.)
ET TOSSE CAPITIS, ex more. Vide Plut. in Aristide, p. 599; Jun. de Coma, c. 5; Alex. ab Alex. 5, 18. Aliter, *et evulsit*, etc. Capillos evulsit, præ impatientia. Comam velabant in luctu, cum alii populi (ut testatur Homer. *Iliad* x, et 7. Cicero *Tuscul. Quest.*; Lucian. *lib. de Luctu*; Aristoph. in *Ranis*, act. 1, scen. 7; Martial. epigram. 2, 41); tum Orientales præcipuè. Vide Isa. 15, 2; Jer. 16, 6, et 48, 57; Ezech. 27, 54; Amos. 8, 10. Sic fiebat calvitie, quam lex vetuit, Lev. 21, 5; Deut. 14, 1. At Jobi tempore nondum interdictum erat, aut ipse sub illa Mosis lege rituum non erat. Mori igitur morem gessit, et dolori quem humanitas expressit. Alioquin fuisset *ἀστεργής*, stupidusque et trunco similis. Vult non Deus mala nostra sentire, et ejus manum agnoscere, nec tamen dolori cedere. (Synops.)

SCIDIT PALLIUM SUUM, pro more non Orientalium solum (vid. Genes. 37, 34; Jos. 7, 6; Esth. 4, 1), verùm Græcorum etiam et Romanorum. (Vid. Livium 1, 15; Suetonium in Jul. Cæs. 55; Conf. Iahn, *Bibl. Archaeologic.*, t. 1, part. 2, p. 557, et Geier de Luctu Hebræor. cap. 22, § 9, et 14.)

(Rosenmüller.)

illustrans D. Gregorius, homi. 52 in Matth., et vocis omnibus accommodans, ait: «Qui ad fidei agonem ve- nimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus; nihil autem maligni spiritus proprium in hoc mundo possident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus.» Hanc igitur potissimum ob causam Jobi tanquam athleta generosissimus ex lege gymnicæ vestem scissidisse putandus est, ut nudus cum demone nudo manus consereret ac dimicaret. In quem finem quo- que *tonso capite* (1) in arenam descendisse memoratur; id quod antiquis similiter praelium inturris usitatum fuisse historiarum monumenta testantur. Unde Plutar- chus narrat Magnum Alexandrum, priusquam prae- lium committeret, præcepisse militibus suis ut caput et barbam raderent, ne vel capillos quidem ipsis su- peresset, quo ab hoste in pugna prehendi aut teneri ullo modo possent. Hæc insuper capitis tonsione, ut ibidem optimè observat Origenes, non obscure Jobus insinuavit se paratum non ad fortunæ dantaxat, quæ jam perdidit, bona dimittenda, sed ad corpus quo- que ipsum Deo immolandum, et ad caput suum qui- buscumque periculis pro ejusdem gloriâ fortiter obji- cendum. Pulchrè id similitudine seu metaphorâ Ori- genes illustrat his verbis: «Cum omnem capitis toto- disset, eam adversariis projecit: Ecce, inquit, tollite et hanc. Arbor sum fructifera, omnia à me superflua projicio, ut illibatis perfectum fructum offeram. Vitis sum bene macciatâ; abscondo à me universa supervacanea, et incongruis omnibus dicar purgatus, ac justitiæ proferam perfectum fructum.» Et ut ipsum ob priores plagas nequaquam nimis concidisse aut præ more contuluisse, sed ad ma- jores potius excipiendas promptum existisse, et præ- litiâ spiritus quodammodo exultasse ostenderet, «tollit, inquit, comam capitis non ut lugens, sed ut luctum deponens atque projiciens, omnique luctu per tolerantiam superior existens; sicut Joseph, cum de carcere à Pharaone educeretur.» Ubi singularem Jobi tolerantiam expendit; nam non minus lætus ab antiquâ gloriâ et pristino splendore ad novas penas et ærumnas inauditas ferebatur, quam qui à carcere ad palatium educeretur; quemadmodum enim hi tondentur in signum lætitiæ quod in liberat- em assentant, ita ille tondebat, ut proderet ani- mum gestie,tem, quo se majoribus pro Deo poenis libenter offerret tolerandis.

Verùm hæc omnia secundum superiorem hominis portionem esse dicta intellige, quæ nimirum purus, cui nihil præter Deum sapit, animus sese perfectissi- mæ divinæ voluntati ac dispositioni in omnibus pari promptitudine, si non majori, in diversis æque ad prosperis accommodat cum liquidissimo spiritalis seu voluptatis, quæ in summâ etiam exterioris inferio- risque hominis afflictione quasi per antiparistas in- tendi vehementius et augeri in immensum solet, diâ animâ piâ omni prorsus humano ac temporali solatia

(1) Comarum tonsionem in luctu non minus recep- tam fuisse, quam evulsionem, plurimis veterum testi- moniis ostendit Bochartus. (Rosenmüller.)

indicia contra virtutem aut honestatem militarent, quin pro ius certissimum verè paterni atque humanis- simi affectus existierint argumentum, que si omisisset, in omnium planè gentium reprehensionem jure me- ritò incurrisset. Atque hoc modo utraque de prædic- tis signis sententia inter se quam optimè conciliatur, si prima secundum superiorem, altera verò secundum inferiorem hominis portionem exponatur. Tametsi enim animo prorsus heretico et invicto secundum spi- ritum in tantas se ærumnas incidisse plurimum gau- deret, et majoribus se pro Deo periculis et difficulta- tibus lubens volensque offerret; secundum infimam nihilominus partem hominis, quæ sensu afficitur, et dolorem maximum percipiebat, et ingentia mororis signa præ se ferebat, decencia tamen, et in istiusmodi calamitatibus viris etiam fortissimis usitata, qualia tunc erant, è loco suo surgere, vestimenta scindere, capillos radere. Job igitur tot funerum accepto nuntio scidit vestimenta sua, quod caput tonderit, et in terram pronus corruerit, significatio erant maximi doloris, quo secundum infimam hominis partem urgebatur. Nam in dolore vestimenta quondam scindi consuevisse tam grava quam profana monumenta tes- tantur; sic nimirum Jacob vestimenta sua scidisse scribitur, quando Josephum filium suum dilectissi- mum à bestia devoratum audiebat: *Scissisque vesti- bus indutus est cilicio, lugens filium suum multo tem- pore*, Gen. 37, 34. Similiter in libris Regum narratur David in funere Saulis præcepisse viris omnibus qui cum eo exequiis intererant, ut in signum doloris ip- sum scissis vestimentis plangerent: *Et apprehendens David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo, et planxerunt, et flevierunt*, 2 Reg. 1, 11; idem quoque alibi in morte Abner præcepit his verbis: *Scindite vestimenta vestra, et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner*, 2 Reg. 3, 51. Quod et fecerunt Ezechie legati lib. 4 Regum, cap. 4, v. 18, et ipsemet Ezechias, cap. 19, cum audissent quam impè adversus Deum Assyri loquerentur, et quam ingens Hierosolymæ excidium immineret. Id ipsum inter externos, re à Mardonio infeliciter gesta, La- cedæmonios fecisse tradit Herodotus lib. 4. Ex quâ consuetudine apud Virgilium quoque lib. 12. *Æneidos*:

..... It scissa veste Latini

Conjūgis attonitus fatiis urbisque ruinâ.

Similem quoque ob causam olim capillos barbæque tondere solitos accepimus eos qui rebus prosperis ac lætis comam alere consueverant. Quamobrem istius- modi externa doloris indicia, quæ Jobus in tantâ libe- rorum suorum strage atque honorum omnium dire- ctione secundum exteriorem hominem ediderat, ne- que ærumnarum acerbitas, neque animi calamitatibus fatigati impotentia, sed mos, ut jam ostendimus, multis seculis inveteratus existit. Neque verò perfecta virtus hoc à nobis postulat, ut in calamitatibus aut ærumnis haudquaquam doleamus, quemadmodum Zeno et Stoici opinabantur, sed ut nihil inhonesti, nihil indecori nihilque effrenati dolore compulsi ad- mittamus. Tantum autem abest, ut predicta doloris

indicia contra virtutem aut honestatem militarent, quin pro ius certissimum verè paterni atque humanis- simi affectus existierint argumentum, que si omisisset, in omnium planè gentium reprehensionem jure me- ritò incurrisset. Atque hoc modo utraque de prædic- tis signis sententia inter se quam optimè conciliatur, si prima secundum superiorem, altera verò secundum inferiorem hominis portionem exponatur. Tametsi enim animo prorsus heretico et invicto secundum spi- ritum in tantas se ærumnas incidisse plurimum gau- deret, et majoribus se pro Deo periculis et difficulta- tibus lubens volensque offerret; secundum infimam nihilominus partem hominis, quæ sensu afficitur, et dolorem maximum percipiebat, et ingentia mororis signa præ se ferebat, decencia tamen, et in istiusmodi calamitatibus viris etiam fortissimis usitata, qualia tunc erant, è loco suo surgere, vestimenta scindere, capillos radere. Job igitur tot funerum accepto nuntio scidit vestimenta sua, quod caput tonderit, et in terram pronus corruerit, significatio erant maximi doloris, quo secundum infimam hominis partem urgebatur. Nam in dolore vestimenta quondam scindi consuevisse tam grava quam profana monumenta tes- tantur; sic nimirum Jacob vestimenta sua scidisse scribitur, quando Josephum filium suum dilectissi- mum à bestia devoratum audiebat: *Scissisque vesti- bus indutus est cilicio, lugens filium suum multo tem- pore*, Gen. 37, 34. Similiter in libris Regum narratur David in funere Saulis præcepisse viris omnibus qui cum eo exequiis intererant, ut in signum doloris ip- sum scissis vestimentis plangerent: *Et apprehendens David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo, et planxerunt, et flevierunt*, 2 Reg. 1, 11; idem quoque alibi in morte Abner præcepit his verbis: *Scindite vestimenta vestra, et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner*, 2 Reg. 3, 51. Quod et fecerunt Ezechie legati lib. 4 Regum, cap. 4, v. 18, et ipsemet Ezechias, cap. 19, cum audissent quam impè adversus Deum Assyri loquerentur, et quam ingens Hierosolymæ excidium immineret. Id ipsum inter externos, re à Mardonio infeliciter gesta, La- cedæmonios fecisse tradit Herodotus lib. 4. Ex quâ consuetudine apud Virgilium quoque lib. 12. *Æneidos*:

..... It scissa veste Latini

Conjūgis attonitus fatiis urbisque ruinâ.

Similem quoque ob causam olim capillos barbæque tondere solitos accepimus eos qui rebus prosperis ac lætis comam alere consueverant. Quamobrem istius- modi externa doloris indicia, quæ Jobus in tantâ libe- rorum suorum strage atque honorum omnium dire- ctione secundum exteriorem hominem ediderat, ne- que ærumnarum acerbitas, neque animi calamitatibus fatigati impotentia, sed mos, ut jam ostendimus, multis seculis inveteratus existit. Neque verò perfecta virtus hoc à nobis postulat, ut in calamitatibus aut ærumnis haudquaquam doleamus, quemadmodum Zeno et Stoici opinabantur, sed ut nihil inhonesti, nihil indecori nihilque effrenati dolore compulsi ad- mittamus. Tantum autem abest, ut predicta doloris

(1) *יָבֵיל אֶרְצוֹ*, *Procidit humi*, ut Josua fecisse legi- tur animi morem declarandi causâ, 7, 6.

(Rosenmüller.)

(2) *ABORAVIT*, sub. *Jehovan*, eum laudans, et se illi cum humilitate submittens. (Synops.)